

Piezīmes un atsauces valsts līmeņa sugu aizsardzības mērķu (FRV) noteikšanai: datu izvēle un eksperta pieņēmumi

Sugas kods	1902
Sugas nosaukums	<i>Cypripedium calceolus</i>
Eksperts	Linda Uzule
Darbs pabeigts	15.04.2024.
Vispārējās piezīmes	<p>Dzeltenā dzegužkurpīte ir cirkumpolāri izplatīta suga ar kontinentālu izplatību Rietumeiropā. Suga ir izplatīta Eiropā, Āzijā un Ziemeļamerikā, no mēreni siltas līdz vēsajai joslai, kā arī Japānā, Ķīnā, Mongolijā, Meksikā un Ziemeļindijā. Augs ir reti atrodams Atlantijas un Vidusjūras reģionos (Kull, 1999). Latvijā dzeltenā dzegužkurpīte visbiežāk konstatēta mēreni mitros līdz mitros, vecos un dabiskos mežos, bieži uz karbonātiskām augsnēm. Visbiežāk tā aug jauktos egļu-platlapju mežos un platlapju mežos gravās un nogāzēs. Dažkārt atrasta arī purvainos egļu-priežu mežos. Suga sastopama galvenokārt mežos, kur augsnei ir plašs barības elementu saturs spektrs un augsta kalcija koncentrācija gan minerālaugsnēs, gan minerālaugsnēs ar dažādu organisko vielu saturu, gan organiskās augsnēs uz kaļķakmens un dolomīta pamatnes (Kļaviņa, Osvalde, 2017). Sugai piemēroti viegli noēnoti biotopi ar izkliedētu apgaismojumu (Ellenberg et al., 1991). Tās ir ļoti jutīgas pret apgaismojuma intensitātes maiņu. Ja gaismas ir par daudz, augi nīkuļo, ja noēnojums ir pastiprināts, tie var pāriet uz pazemes dzīvesveidu (Cepurīte, 2005).</p> <p>Latvijā dzeltenā dzegužkurpīte sastopama reti, nevienmērīgi visā valsts teritorijā, maz sugas atradņu ir valsts dienvidrietumu daļā (Cepurīte, 2003).</p> <p>Dzeltenā dzegužkurpīte ir suga ar sarežģītu dzīves ciklu un to ietekmē daudzu faktoru kopums. Sugas indivīdu skaits un ziedu skaits var stipri variēt pa gadiem (Hurskainen et al. 2017; Khapugin et al. 2017). To ietekmē gan dabiski faktori, piemēram, klimats, augsne, dabiskā sukcesija, gan cilvēka radītas ietekmes. Sugai ir zema izplatīšanās un konkurences spēja – šie un citi apstākļi padara sugu retu un jutīgu, līdz ar to arī apdraudētu. Katras atradnes izzušana vai iznīcināšana, arī atradnes samazināšanās, palielina fragmentācijas efektu, līdz ar to arī samazina sugas izplatīšanās iespējas un palielina sugas apdraudētību (Klavina et al. 2014).</p> <p>Latvijas pirmajā ziņojumā Eiropas Komisijai 2001. - 2006. g. minēts tikai sugas atradņu skaits, nekāds monitorings tolaik vēl nebija uzsākts – minēts, ka Latvijā zināmas 23 atradnes. Latvijas otrajā ziņojumā Eiropas Komisijai par 2007. – 2012. gadu dzeltenās dzegužkurpītes populācijas vērtējums novērtēts ar 4700 – 5000 indivīdiem, bet trešajā ziņojumā par 2013. – 2018. gadu populācija vērtēta ar 4500 – 5000 indivīdiem (Article 17, 2024).</p>

	Lauks	Komentāri, pieņēmumi
	Dati_FRP	
REF	Date	Na
	Popunit	Na
	Min	Na

	Lauks	Komentāri, pieņēmumi
		Nav pieejama informācija par sugas populācijas vērtējumu laika periodā ap 1990. gadu.
	Max	Na Nav pieejama informācija par sugas populācijas vērtējumu laika periodā ap 1990. gadu.
HDV	Popunit	loc.
	Quality & Date	M (2006)
	Min	23
	Max	23
	Trend period	1993-2006
	Trend	=
	Mag_min	na
	Mag_max	na
	Habitat period	M (2006)
	Trend	-
	Popunit_final	Indivīdi Pamatojoties uz “Augu monitoringa metodiku Natura 2000 teritorijās un ārpus tām”, vaskulāro augu populācijas lielumu novērtē indivīdos (Baroniņa, 2014; DAP, 2017; DAP, 2022).
	Min_final	4700 Aprēķinos izmantoti dati no Latvijas otrā ziņojuma Eiropas Komisijai par periodu no 2007. – 2012. gadam. Pirmajā ziņojumā Eiropas Komisijai par 2001. – 2006. gadu minēts tikai aptuvens sugas atradņu skaits, ne skaitlisks populācijas vērtējums, kas izteikts indivīdos. Lai dati būtu savstarpēji salīdzināmi, pieņemts lēmums izmantot agrākos zināmos populācijas skaita novērtējuma datus, kas izteikti indivīdos. Tā kā nav pieejami populācijas skaita vērtējuma dati indivīdos ne par references periodu, ne periodu, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā, pieņemts lēmums izmantot agrākos zināmos populācijas skaita novērtējuma datus, kas izteikti indivīdos.
	Max_final	5000 Aprēķinos izmantoti dati no Latvijas otrā ziņojuma Eiropas Komisijai par periodu no 2007. – 2012. gadam. Pirmajā ziņojumā Eiropas Komisijai par 2001. – 2006. gadu minēts tikai aptuvens sugas atradņu skaits, ne skaitlisks populācijas vērtējums, kas izteikts indivīdos. Lai dati būtu savstarpēji salīdzināmi, pieņemts lēmums izmantot agrākos zināmos populācijas skaita novērtējuma datus, kas izteikti indivīdos. Tā kā nav pieejami populācijas skaita vērtējuma dati indivīdos ne par references periodu, ne periodu, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā, pieņemts lēmums izmantot agrākos zināmos populācijas skaita novērtējuma datus, kas izteikti indivīdos.
	Trend 1993–2006	S (stabils)
CV	Date	2013-2018
	Popunit	i
	Min	4500

	Lauks	Komentāri, pieņēmumi
	Max	5000
	Value	na
	Type	estimate
	Popunit_alt	gridslx1
	Min_alt	na
	Max_alt	na
	Value_alt	71
	Type_alt	estimate
	Method	estimatePartial
	Trend period	2007-2018
	Trend	S
	Mag_min	na
	Mag_max	na
	Method	estimateExpert
	Habitat period	2007-2018
	Trend	D
	Method	estimatePartial
	Popunit_final	Indivīdi Pamatojoties uz “Augu monitoringa metodiku Natura 2000 teritorijās un ārpus tām”, vaskulāro augu populācijas lielumu novērtē indivīdos (Baroniņa, 2014; DAP, 2017; DAP, 2022).
	Min_final	11 933 Aprēķinos izmantoti 2020. – 2023. gada sugas uzskaites dati. Datu avots ir gan Dabas aizsardzības pārvaldes veiktais monitorings, gan AS “Latvijas Valsts meži” monitorings, kā arī dati no jaunizstrādātajiem dabas aizsardzības plāniem.
	Max_final	12 360 Aprēķinos izmantoti 2020. – 2023. gada sugas uzskaites dati. Datu avots ir gan Dabas aizsardzības pārvaldes veiktais monitorings, gan AS “Latvijas Valsts meži” monitorings, kā arī dati no jaunizstrādātajiem dabas aizsardzības plāniem.
	Trend 2007–2018	S (stabils)
	Dati_FRR	
REF	Area	12 637 REF, HDV un CV izplatības areāla vērtības laika nogrieznī nav mainījušās. Nav ziņas, ka sugas izplatības areāls laika periodā no 1990. – 2024. gadam būtu mainījies (skatīt 1. pielikuma 1. attēlu), tādēļ visos periodos tas ir analogs. Izplatības areāls noteikts 10 x 10 km kvadrātu tīklā (koordinātu sistēma ETRS89-LAEA, ESPG:3035), izmantojot Biotopu direktīvas 17.panta ziņojuma Range tool (izmantojot gap distance 4).
	Period	1990
HDV	Area	64589
	Quality & period	G (2006)

	Lauks	Komentāri, pieņēmumi
	Trend	=
	Magnitude	na
	Area_final	12 637 REF, HDV un CV izplatības areāla vērtības laika nogrieznī nav mainījušās. Nav ziņas, ka sugas izplatības areāls laika periodā no 1990. – 2024. gadam būtu mainījies (skatīt 1. pielikuma 1. attēlu), tādēļ visos periodos tas ir analogs. Izplatības areāls noteikts 10 x 10 km kvadrātu tīklā (koordinātu sistēma ETRS89-LAEA, ESPG:3035), izmantojot Biotopu direktīvas 17.panta ziņojuma Range tool (izmantojot gap distance 4).
	Trend 1993–2006	S
CV	Area	3768
	Period	2007-2018
	Trend	S
	Trend_method	estimatePartial
	Area_final	12 637 REF, HDV un CV izplatības areāla vērtības laika nogrieznī nav mainījušās. Nav ziņas, ka sugas izplatības areāls laika periodā no 1990. – 2024. gadam būtu mainījies (skatīt 1. pielikuma 1. attēlu), tādēļ visos periodos tas ir analogs. Izplatības areāls noteikts 10 x 10 km kvadrātu tīklā (koordinātu sistēma ETRS89-LAEA, ESPG:3035), izmantojot Biotopu direktīvas 17.panta ziņojuma Range tool (izmantojot gap distance 4).
	Trend 2007–2018	S
	Lēmumi_FRP	
	Variants (8. attēls)	1. variants Lai arī starp HDV un CV posmiem populācijas skaits ir būtiski pieaudzis, tas lielā mērā ir pateicoties jaunatklātām dzeltenās dzegužkurpītes atradnēm. Nav pamata uzskatīt, ka suga jaunatklātajās teritorijās nav bijusi sastopama arī iepriekš. Līdz ar to, neskatoties uz populācijas skaitlisko pieaugumu, tomēr izvēlēts 1. variants.
	1. Klimata pārmaiņas	na
	2. LV populācijas nozīmība	na
	3. Populāciju izolācija	na
	4. Negatīvie faktori	na
	5. Negatīvas tendences	na
	Lēmumi_FRR	
	Variants (8. attēls)	1. variants
	1. Klimata pārmaiņas	na
	2. LV populācijas nozīmība	na

	Lauks	Komentāri, pieņēmumi
	3. Populāciju izolācija	na
	4. Negatīvie faktori	na
	5. Negatīvas tendences	na

Literatūra un informācijas avoti

Article 17 web tool. Species assessments at EU biogeographical level. *Cypripedium calceolus*. Skatīts 10.04.2024. Pieejams: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Vascular+plants&subject=Cypripedium+calceolus®ion=BOR>

Baroniņa, 2014. Dabas aizsardzības pārvalde, 2017 un 2022. Augu monitoringa metodika Natura 2000 teritorijās un ārpus tām. 20 lpp. Pieejams: <https://www.daba.gov.lv/lv/media/13936/download>

Cepurīte, B. 2003. Dzeltēnā dzegužkurpīte *Cypripedium calceolus* L. Andrušaitis G. (red.) Latvijas Sarkanā grāmata. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. 3. sējums. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 398–399. lpp.

Cepurīte, B. 2003. Dzeltēnā dzegužkurpīte *Cypripedium calceolus* L. Andrušaitis G. (red.) Latvijas Sarkanā grāmata. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. 3. sējums. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 398–399. lpp.

Cepurīte, B. 2005. Latvijas vaskulāro augu flora 7: Orhideju dzimta (Orchidaceae). V. Šulcs (Atb. red.) Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds. 2. lpp.

Ellenberg, H., Weber, H. E., Dull, R., Wirth, V., Werner, W., Paulissen, D. 1991. Zeigerwerte von Pflanzen in Mitteleuropa. *Scripta Geobotanica*, 18: 1–244.

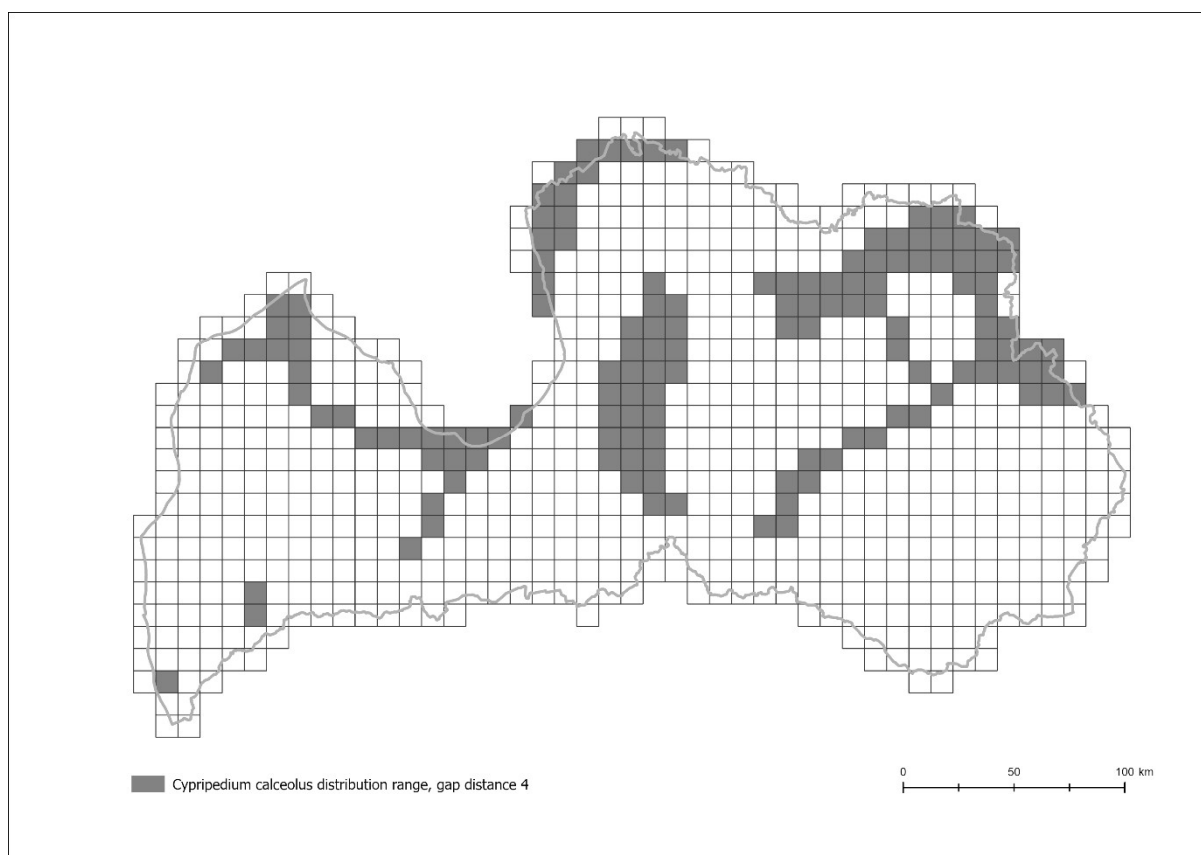
Hurskainen, S., Jäkäläniemi, A., Kaitala, V., Kull, T., Möttele, M., Ramula, S., Tuomi, J. 2017. Temporal cycles and spatial asynchrony in the reproduction and growth of a rare nectarless orchid, *Cypripedium calceolus*. *Botanical Journal of the Linnean Society* Volume 183 (2): 316–326.

Khapugin A. A., Chugunov G. G., Vargot E. V. 2017. *Cypripedium calceolus* (Orchidaceae) in Central Russia: A case study for its population in two protected areas in the Republic of Mordovia (Russia). *Lankestrana* 17 (3): 417–431.

Kļaviņa, D., Grauda, D., Priede, A., Rashal, I. 2014. The habitat diversity and genetic variability of *Cypripedium calceolus* in Latvia. In: *Actions for Wild Plants (Papers of the 6th Planta Europa Conference, Krakow, Poland)*, 91-97.

Kļaviņa, D., Osvalde, A. 2017. Comparative chemical characterisation of soils at *Cypripedium calceolus* sites in Latvia. *Proceedings of the Latvian Academy of Sciences. Section B*, 71, No. 1/2 (706/707), pp. 43–51.

Kull, T. 1999. *Cypripedium calceolus* L.: Biological Flora of the British Isles no. 208. *Journal of Ecology*, 87 (5): 913–924.

1.attēls. Dzeltenās dzegužkurpītes izplatības areāls (karti sagatavoja: L. Zilvere, 2024)